

az, aki, ha nem Ittabé, nem Bánát írja — s ha nem jugoszláviai magyar író. Sajátos arcélinek a vonásai erednek ebből a világból, tehát művészi építkezése közben szüntelenül falujának, tágabb világának a képeit, eseményeit, sorsát, emberi alakjait használja fel, vagy alkot rájuk gondolva. Írt egészen közvetlenül ehhez a világhoz tapadó módon, mint például *Mé-tely* című regényében, s alkotott egészen elrugaszkodva — természetesen látszólag — ettől a valóságos világtól, például az *Áfonyák* című drámájában. Egy képzelet szülte kolostor világát állította elénk ebben Deák Ferenc, és mi, kritikusai, úgy gondoltuk, hogy pusztá fikció az, amit csinált, hogy teremtett egy téren és időn kívül álló kolostort, amelyben mozgatta emberi mivoltukból kivetkőzött hőseit. Az író azonban nem tud megszabadulni a világtól, amelyből vétetett, még az ilyen *Áfonyák* típusú szövegben sem. Bizonyítják nemcsak a helyi hagyományok, hanem az újabban előkerült adatok is, amelyek szerint Ittabé mai helyén vagy közvetlen közelében, tehát határában, középkorban állt egy olyan kolostor, mint amilyent drámájában ábrázolt. Híre egészen a pápáig eljutott. Züllött, dorbézoló, költekező szerzetesek lakták, akik elkótyavetyélték az ittabéi kolostor és templom értékeit, s úgy kellett kiűzni őket a rablótanyává változtatott kolostor falai közül. A valóság tréfája lenne csupán ez az adat? Nyilván nem. Az írói imagináció dolga is. Az író nemcsak a látható világot érzékeli, hanem a voltat, az elsüllyedt, az immár „láthatatlant” is.

Ne legyünk azonban misztikusak. Ezen a ponton álljunk meg, és búcsúzzunk azzal, hogy örülünk, mert éppen itt, Ittabén, Deák Ferenc ünnepén beszélhettünk — az íróról a szülőföldjén.

BORI Imre

A KÉTNYELVŰ SZENTELEKY-KIADVÁNYRÓL.* Megtisztelő feladatként vállaltam a fölkerést, hogy ezen a könyvavató ünnepségen* pár szóval ismeressem a frissen megjelent kétnyelvű Szenteleky-kiadványt. Azért is, mert ez a kis kötet több szempontból figyelmet érdemlő gyűjtemény, s azért is, mert szóra alig érdemes munkával magam is hozzájárulhattam létrejöttéhez.

Úgy hiszem, először talán a szándékok kellene méltatni, amely e kiadvány létrejöttét megelőzte. Valamennyien tudjuk, hogy Szenteleky Kornél életművét, az ember emléket, aki a Művet megalkotta, ma már nem csak a jugoszláviai magyar irodalom története tartja számon; a Szenteleky-napok tanácsa állandó hagyományápoló intézményként évente megrendezi a Szenteleky-napokat, s ugyancsak évente kerül kiosztásra két díj is, amely Szenteleky Kornél nevéhez kapcsolódik: A Szenteleky-díj, amely irodalmi, értekező prózai, művelődési munkálkodást fémjelez, és a Bazsalikom-díj, amely a kiemelkedő műfordítói munkásság jutalma. Szenteleky Kornél neve tehát jelen van művelődési életünkben, s szűkebb pátriájában, ahol élete utolsó évtizedét töltötte, kegyelettel emlékezik meg róla. S éppen ez a jelenlét tette egyre szükségesebbé, hogy ne csak Szentelekyről halljon évente a vajdasági művelődési élet, hanem magát az író is megismerje; adva volt tehát az igény, hogy valamilyen formában újra olvashatóvá váljék az író életműve, vagy legalább annak sokrét-

* Elhangzott Kulán, 1976. június 12-én, a *Szenteleky Kornél/Kornel Senteleki* (Forum, Újvidék, 1976) című kiadvány avató ünnepségén. A könyv kiadását a kulai közművelődési közösség, a Szenteleky-napok tanácsa és a sziváci helyi közösség anyagi hozzájárulása tette lehetővé. A kiadás költségeihez a Forum Kiadó és a Naftagas Kőolajipari Kombínát is hozzájárult.

tűségét prezentáló válogatás. S az igény részét képezte természetesen a szűkebb pátria és több nemzetiségű tartományunk sajátos helyzetéből adódó elvárás is: hogy Szenteleky alkotásai szerbhorvát nyelvű fordításban is hozzáférhetővé váljanak. A *sziváciak* ugyanis — főként az idősebbek — tudták, hogy élt náluk a harmincas évek elejéig egy csendes, művelt orvos, aki a gyógyítás nem csekély odaadást követelő feladatának végzése mellett írogatott; egyesek talán azt is tudják, hogy újságot is szerkesztett.

Az igény és a szándék aztán az idén találkozott, s miként azt az itt látható kis kötet is bizonyítja, elkészült a kétnyelvű Szenteleky-válogatás. A jelen ismertetőnek nem kritikai szándékúak a megegyezései, csupán jóleső érzéssel kíván kommentálni egy eseményt. Mégis utalnunk kell arra, hogy ez a kis könyv nem csak a Szenteleky-napok kiadványának tekinthető, annál sokkal több: az írótól legutóbb 1963-ban, születésének hetvenedik és halálának harmincadik évfordulóján jelent meg két válogatott kötet. Ez tehát azt jelenti, hogy a szerbhorvátul olvasók mellett a jugoszláviai magyar irodalom olvasói is kezükbe vehetik az újabb Szenteleky-kötetet. Ily módon tehát valamennyien gazdagabbak lettünk e kötet által, s jelentős lépést tettünk előre az itt tenyésző irodalmak kölcsönös megismerése és megismertetése útján.

Véleményem szerint ebben rejlik a kétnyelvű Szenteleky-kötet elsődleges fontossága, ebben különbözik a csak egynyelvű kiadványoktól. Összeállítói és mindazok, akik létrehozásában közreműködtek, ezt a funkciót szánták neki — s parafrazálva egy nemrég elhangzott díjátadási méltató beszédet, azt is mondhatjuk, hogy ez a vállalkozás nem idegen Szenteleky szellemétől. A szerbhorvátul olvasó közönségnek most alkalma nyílik, hogy né-

hány válogatott textes üzenetén át megismerhesse annak az alkotónak a világát és preokkupációit, aki kis híján fél évszázaddal ezelőtt a jugoszláv költészet magyar nyelvű megismertetésén fáradozott tavalyi Híd-díjasunkkal, Debreczeni Józseffel együtt. Úgy hiszem, bizvást remélhetjük, hogy e kis kötet eleget tesz ezeknek a kívánalmaknak. S éppen a kötetnek szánt funkció, Szenteleky munkásságának más nyelvi közegben való megismertetése indokolja a válogatás szempontjait is. A válogató szerkesztő Tomán László olyan szövegek újrakiadására szánta el magát, amelyek Szenteleky munkásságának prezentálásakor hangsúlyozzák az író opusának vajdasági kötöttségét és meghatározottságát: a novellák, versek és tanulmányok szűkebb hazánk egykori valóságának kérdéseit vizsgálják a szépirodalom és az értekező próza eszközeivel. Jó leleményre vall, hogy bekerült a kötetbe a *Bazsalikom* című, 1928-ban megjelent modern szerb költői antológia bevezető szövege is, amely újraközlésre még nem került, s ma már teljesen hozzáférhetetlen.

Az előttünk álló kis kötet tehát válogatott Szenteleky, amelynek kiadását nemcsak az anyanyelvű közlés követelményei határozták meg. Ez tehát azt jelenti, hogy az előszóíró Bori Imre is kellő figyelmet szentelt tanulmányában az író jugoszláv kapcsolatainak, foglalkozva műfordítói és tanulmányírói munkásságának ilyen vonatkozásaival.

S végül utalnunk kell arra, hogy a kétnyelvű kötet a Forum Könyvkiadóban érvényesülő új kiadói törekvések életrevalóságának példája: bizonyíték arra, hogy a szakértelem és az anyagiak társításával lehetséges az olcsó és hozzáférhető árú könyv kiadása. S az is fontos, hogy a kötet megszerkesztése és a nyomdai átfutása között mindössze néhány hét telt el

— miként azt a szerkesztő mondta hirlapi nyilatkozatában.

Sommaként és befejezésül annyit mondhatnánk még, hogy a műfordítók hasznos munkát végeztek, a szerbhórvát anyanyelvű olvasó a legrangosabb vajdasági műfordítók keze munkáját kapta kézhez ebben a kötetben. Közöttük két Bazsalikom-díjasát is. Az egyik fordító — Danilo Kiš — szavai bátorítanak fel bennünket azt remélni, hogy talán más értékes Szenteleky-művek sem maradnak majd ismeretlenek a szerbhórvát nyelvű olvasóközönség előtt.

JUNG Károly

GYERMEKRAJZOK A KÖRNYEZETVÉDELEM TÉMÁJÁRA. KÉPBEMUTATÓ A MUNKÁSEGYTEMEN 1976 JÚNIUSÁBAN. A tárlaton 1216 munka látható — nem kell tehát különösebben kiemelnünk, milyen változatos, meleg világba kerülünk az újvidéki Munkásegyletem hideg műmárvány és üvegépületébe lépve. Rendszeres és valóban figyelemreméltó munkát végez a gyermekek és az ifjúság képzőművészeti nevelésével foglalkozó vajdasági Központ. Mind különösebben viszonyulunk a gyermekrajzokhoz! A rajzok is megváltoztak, átalakultak, és mi magunk is. Mind kevésbé tartjuk képzőművészeti munkáikat gyermek-rajzoknak (ahogy a primitív népek és az elmebeteg munkáit sem tartjuk már primitív, beteg szüleményeknek). Valahogy így foglalható össze legrövidebben e gyönyörű tárlattal kapcsolatos gondolataink.

A gyermekek mind jobb és helyesebb képzőművészeti nevelésben részesülnek. Mind jobb és változatosabb anyagokkal-anyagokban dolgozhatnak. Vizualis lényük mindinkább előtérbe kerül, felszabadul.

Én különben nem tartozom azok közé, akik korunkat, mint a vizuali-

tás korát, olyan nagy lelkesedéssel üdvözlik. Nem, mert azt hiszem, hogy egy felhígult vizualitás ez — korunk szinte már alig elképzelhető. Az Arnolfi házaspár és képi koncentráció nélkül — Ám, a gyermekek, úgy látszik, egészségesen alakítják, engedik át magukon világunk híg vizualitását-képiségét — nem rontatott meg, nem vizenyősödött el a szemük.

És, mint mondtam, a mi viszonyulásunk is teljesen megváltozott, átalakult modern vizualis kultúránknak (elsősorban Picassónak és Kleenek) köszönve. Visszakaptuk azt, amit e kultúra a gyermekektől (a primitívektől és a betegektől) kapott, kölcsönzött. Mintha a modern képzőművészet teljesen megszüntette volna a határt a gyermek és a művész között. Ez az átalakulás, változás már megtörtént, lejátszódott, csak mi nem regisztráltuk még. Ezt az anyagot is pl. 29 000 munkából választották. 29 000 munkát vizsgáltak meg, tudatosítottak valamiképpen.

Nem véletlen, hogy már az ifjúság képzőművészeti tevékenysége is integrálódott a gyermekrajz birodalmába. Így egészen pontosan lemérhető az eredmény. Szépen látni, hogy a spontaneitás immár nem szakad meg az óvoda után — egyáltalán nem szakad meg.

Nem tudom, a spontaneitásért, a nagy kék-zöld foltok amőba-mozgásáért lelkesedjen-e, vagy a precizitásért, azért a napraforgóért, amelyen minden szemet külön-külön kirajzolnak, anélkül, hogy a kompozíciót megmerítvénék?!

A plakátokat olvasva még nem lelkesedtem a „kötött témáért”, az akcióért — ugyanis a tárlat témája az ember természeti és kulturális környezetének alakítása, védelme. Nem helyeslem a gyermekek „irányított művészetét”. Ám, tévedtem. A gyerme-